

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի

19) Dr. Max Nordau: „Der Zionismus“ verlag der „Jüdischen Volksstimme“ Brünn, 1902.—Դ-ր Մաքս Նորդաու, «Սիօնիզմ»:

Սիօնիստների հսկայական կազմակերպութեանը անդամ է և գրքոյկիս հեղինակը՝ յայտնի հրապարակախօս-փիլիսոփայ Մ. Նորդաուն, որը իր ներկայ աշխատութեամբ հակիրճ ձեռով պատկերացնում է սիօնիզմի պատմական զարգացումը և ընդգծած նպատակը: Ահա նրա համառոտութիւնը.

—Միայն վերջին երկու տասնամեակումն է զարգացել իսկական քաղաքական սիօնիզմը: Բայց մինչև այդ, նա ունեցել է իր նախապատրաստական հոսանքները, հակառակ կարծիքների փոխանակութիւնն ու ազդեցութիւնը:

Արագ քայլերով առաջադիմում էր մարդկութեան տնտեսական-հասարակական կեանքը, իր հետ առաջ մղելով թէ անհատների և թէ ազգերի զարգացումը: Հրէաներն էլ այդ առաջադիմական շարժման մէջն էին: Բայց նրանք առաջադիմում էին միայն իբրեւ անհատներ և ոչ իբրեւ ազգ: Ազգային զաւափարը դեռ հեռու էր նրանցից:

Ժամանակի ընթացքում առաջ եկաւ հրէական մի երիտասարդութիւն, որին տարօրինակ էին թւում Մենդելսոնի զաւափարը, որի համար աւելի քան տարօրինակ էր այն կարծիքը, թէ հրէաները պարտաւոր են թափառել երկրից-երկիր՝ մինչ որ աշխարհաքաղաքայութիւն (kosmopolitismus) քարոզելու ցանկութեամբ:

Այդ երիտասարդութիւնը տեսնում էր հրէաների կրած հալածանքն ու անարգանքը և անկարող էր անտարբեր մնալ: Անկարող էր, որովհետեւ իրան էլ հասնում էին այդ անարգանքի սուր սլաքները, որովհետեւ զուրկ չէր ազգային գիտակցութիւնից: Եւ մի թէ նա կարող էր չունենալ այդ զգացմունքը, երբ տեղի էին ունենում պատերազմներ ու խոչոր քա-

ղաքական անցքեր՝ միմիայն ազգային արժանապատուութիւնից ու շահերից առաջացած:

Ինչո՞ւ յոյնն ու բուլղարը, սերբն ու իտալացին, ռուսն ու լեհացին, գերմանացին ու ֆրանսիացին կարող էին ազգային ընդհանուր շահերն ունենալ և այդ շահերի համար նոյն իսկ արիւն թափել, իսկ հրէաները—հէ՛, Դա անբնական էր և անհասկանալի:

Վերջին ժամանակներս հրէաների դէմ ձեռք առած՝ քաղաքական խտուրթիւնները և օրէցօր աճող հակասեմիտական շարժումը մի առանձին զարկ տուին հրէական ազգային գաղափարին և կենդանացրին սեփական հայրենիք ունենալու ցանկութիւնը:

Առաջին անգամ պարզ կերպով այդ ցանկութիւնն արտայայտեց գերմանահպատակ մի հրէայ, որը երկիւղից դրդուած իր անունը չէր դրել գրքի վրայ: Բայց այնուամենայնիւ անաշունուհի հեղինակի գիրքը արժանացաւ ուշադրութեան, որովհետեւ իր մէջ պարունակում էր մի օրիգինալ միտք, այն է՝ ձեռք բերել Պաղեստինը և գաղթել այնտեղ: Այդ գիրքը քառասնական թուականներին լոյս տեսաւ: Մօտ քսան տարի յետոյ հրապարակ եկաւ նոյնանուն մի գիրք, որը աւելի ուժեղ ցնցում, աւելի մեծ խլրտում առաջ բերեց մտածող հրէաների մէջ: Դա Մուսէս Հեսսի «Rom und Jerusalem» խորագրով աշխատութիւնն էր:

Սակայն այդ ցնցումն աւելի մեծ ծաւալ ընդունեց, աւելի որոշ արտայայտութիւն ստացաւ ութսունական թուականների սկզբում, երբ լոյս տեսաւ Դ-ր Լ. Պինսկերի «Auto-Emancipation» վերնագրով գրքոյկը: Այդ գրքոյկի մէջ արծարծած էր այն միտքը, թէ հրէաները ո՞չ թէ մի կրօնական համայնք են, այլ մի ազգութիւն, որը ունի իր պատմութիւնն ու լեզուն, իր ազգային շահերն ու առանձնայատկութիւնները և որը իրաւունք ունի ձգտելու դէպի իր հայրենիքը, դէպի Սիօն: Հրէաների այդ վերածնութիւնը պիտի կատարուի միաժամանակ տնտեսական, ֆիզիկական, հոգեկան և կրօնական ասպարէզներում:

Ահա այդ գաղափարները դարձան խթան հրէական երիտասարդութեան համար: Գիմնազիստներ ու ուսանողներ, բանուորներ ու մանրավաճառներ—բոլորն էլ հետաքրքրուած էին, բոլորն էլ աշխատում էին կազմել մանր-մանր ընկերութիւններ, տարածել հրէական լեզուն ու առանձնայատկութիւնները. ստեղծել փոխադարձ օգնութիւն՝ մի խօսքով հարթել—նախապատրաստել հրէական ազգի փրկութեան ճանապարհը: Շատե-

րի ոգեւորութիւնն հասնում էր այն աստիճանի, որ ստիպում էր թողնել գործ ու ընտանիք, զոհել փող ու ժամանակ և գնալ Պաղեստին՝ Սիօնի նուիրական հողը տեսնելու, նրա օգով շնչելու:

Ահա այդ ընդհանուր ոգեւորութեան ժամանակ հարկաւոր էր մի ուժեղ մարդ, որը օգտուէր բարեբաւարիկ հանգամանքներից և ցանկալի ուղղութիւնը տար սկսուած հոսանքին: Այդ մարդը եղաւ Դ-ր Թ. Հերցլը իր «Der Judenstaat» (Հրէական թագաւորութիւնը) վերնագրով աշխատութեամբ, որը լոյս տեսաւ 1896 թուականին:

Մի առանձին նորութիւն չէր պարունակում այդ գիրքը: Նրա մէջ աւելի հիմնաւոր, աւելի սիստեմատիկ կերպով կրկընուած էին այն մտքերը, որոնց մասին խօսել էին ուրիշ հեղինակներ և որոնք արդէն մտածողութեան ու խօսակցութեան նիւթ չեն դարձել հրէական ամբողջ ժողովրդի համար: Այդպէս ուրեմն Հերցլի աշխատութեան ուղուծուծը կազմում էր այն գաղափարը, թէ հրէաները մի ազգ են և արժանի են իրանց սեփական հայրենիքն ու անկախ թագաւորութիւնն ունենալու:

«Հրէական թագաւորութիւնը» դարձաւ սիօնիստների գլխաւոր յենակէտը, նրանց մտքերի ընդհանուր արտայայտիչը, այսպէս ասած նրանց «հաւատոյ հանգանակը»: Սակայն դա միայն մի անհատական աշխատութիւն էր և ոչ մշակուած ծրագիր, վերացական առաջարկութիւն էր և ոչ կօնկրէտ գործունէութիւն:

Հարկաւոր էր այդ վճռական քայլն էլ անել՝ անմիջական գործունէութեան մի ծրագիր կազմել և առանց դանդաղելու սկսել կենդանի գործ: Այս հարցում էլ նախաձեռնող հանգիստացաւ Հերցլը՝ 1897 թ. Նա հրատարակեց մի կոչ սիօնիստների անունով, որով հրաւիրում էր նրանց պատգամաւորներ ուղարկել ընդհանուր գործունէութեան մասին խորհրդակցելու համար: Մինչեւ օգոստոսի վերջը Զուիցարիայի Բազել քաղաքում հաւաքուեցին 204 պատգամաւորներ: Համագումարի մի այդպիսի բազմամարդութիւնը մի ազդու ցոյց էր յօգուտ սիօնիզմի, պերճախօս պատասխան էր այն հակառակորդներին, որոնք պնդում էին թէ «սիօնիզմը» մի քանի անհատների գործ է և ոչ ժողովրդական ընդհանուր ցանկութիւն:

Այդ առաջին համագումարը մշակեց գործունէութեան ծրագիրը, որը մինչ օրս էլ ընդհանուր առմամբ մնում է անփոփոխ: Ահա այդ ծրագրի գլխաւոր կէտերը.

—Սիօնիզմը աշխատում է հրէական ազգի համար Պաղես-

տինսւմ ձեռք բերել հայրենի բնակավայրեր, որտեղ լինի կեանքի, գոյքի և իրաւունքի աղատութիւն:

Այդ նպատակին հասնելու համար նա միջոց է ընտրում հետեւեալ 4 կէտերը.

1. Նպատակայարմար պահանջ անել դէպի Պաղեստին հրէայ երկրագործներ, արհեստաւորներ և բանուորներ գաղթեցնելու մասին:

2. Ընդհանուր կապ ու համերաշխութիւն հաստատել բոլոր հրէաների մէջ, իւրաքանչիւր երկրում—տեղական օրէնքների համեմատ—ընկերութիւններ ու կազմակերպութիւններ առաջ բերելով:

3. Ուժեղացնել հրէական ինքնաճանաչութեան և ազգային ինքնագիտակցութեան զգացմունքները:

4. Նախապարաստական քայլեր անել, որպէս զի ձեռք բերուի պետութիւնների հաւանութիւնը սիօնիզմի նպատակն իրագործելու համար:

Ահա այդ 4 կէտերն են սիօնիստների գործունէութեան ղեկավարն ու ուղեցոյցը:

Պարզ է, որ մշակուած ծրագիրը և նրանից յետոյ սկսուած եռանդուն ագիտացիան պիտի աւելացնէին սիօնիստների թիւը: Այդ բանին ապացոյց է հետեւեալ համագումարների կազմը, Առաջինից յետոյ մինչև օրս տեղի են ունեցել սիօնիստների չորս կոնգրէս, այն է.

1898 թ. Բաղելում, 280 հոգու մասնակցութեամբ.

1899 » Բաղելում, 370 » »

1900 » Լօղօնում, 420 » »

և 1901 » Բաղելում, որտեղ մասնակցում էին պատգամաւորներ 180,000 ընտրողների կողմից:

Գալով ընդհանուր կազմակերպութեանը, պէտք է ասել, որ այժմ սիօնիստներն ունին տեղական ընկերութիւններ բոլոր այն երկրներում, որտեղ հրէաներ կան: Այդ ընկերութիւնների թիւը հասնում է 600-ի: Սիօնիզմի կենդրոնական մարմին է համարւում այն սեկրետարիատը, որը գտնւում է Վիեննայում: Նրա վարչական բոլոր ծախսերը հոգացւում են անդամավճարներով: Իւրաքանչիւր սիօնիստ տալիս է տարեկան 1 մարկ=1 ֆրանկ= 1 շիլլինգ = 50 կոպէկ անդամավճար, որը կոչւում է «Շնկել»:

Այդ միևնոյն կենդրոնական մարմնի ղեկավարութեամբ Վիեննայում հրատարակւում է սիօնիզմի պաշտօնական օրգանը—«Die Welt» (Աշխարհ) շաբաթաթերթը: Բացի դրանից կան մօտ 40 ուրիշ պարբերական հրատարակութիւններ—(հրէաներէն,

լեհերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, իտալերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, ռումիներէն և օպաններէն) — որոնք մեծ կամ փոքր չափով համակրում և իրենց էջերում արժարժում են սիօնիստական դադափարները:

Սիօնիստները յոյս ունեն փողով գնել Պաղեստինը: Նրանք գիտեն, որ սուլթան Համիդի կառավարութիւնը շատ է սիրում փող և այդ պատճառով էլ համոզուած են, որ նրանց պիտի աջողուի ցանկալի նպատակի հասնել: Սակայն այդ գործը գլուխ բերելու համար հարկաւոր էր բանակցող մի մարմին, առետրական մի հաստատութիւն՝ ուժեղ պետութեան հովանաւորութեամբ ապահովուած:

Ահա այդ անհրաժեշտութիւնից դրդուած Բազելի համագումարը (1898) որոշեց Լօնդօնում հիմնել հրէական ազգային բանկ — (Jewish Colonial Trust): Հարուստ սիօնիստների աջակցութեան շնորհիւ այդ որոշումն այժմ իրագործուած կարող է համարուել: Բանկի ակցիաների գումարը հասնում է 2,000,000 ֆունտ ստերլինգի: Ըստ կանոնադրութեան բանկը իր գործունէութիւնը կարող է սկսել միայն այն ժամանակ, երբ այդ գումարի $\frac{1}{8}$ = 250,000 ֆունտ ստերլինգի արդէն հաւաքած կը լինի: Այժմ այդ գումարը պատրաստ է, ուստի և հրէական ազգային բանկը կարող է սկսել իր ձեռնարկութիւնները:

Սակայն դրամական այդպիսի մեծ հիմնարկութիւնն էլ բաւական չը համարեցին սիօնիստները, ուստի և անցեալ համագումարում — (Բազել 1901 թ.) որոշեցին հիմնել ազգային ֆօնդ՝ 200,000 ֆունտ ստերլինգ քանակութեամբ: Այդ գումարի կէսը պիտի ծառայէ Պաղեստինում հողեր գնելու համար, իսկ մնացած կէսը պիտի դառնայ ազգային անձեռնմխելի սեփականութիւն: Միայն դրա տոկոսները կարող են գործադրուել ազգային անյետաձգելի կարիքների համար:

Ինչպէս տեսնում ենք, սիօնիզմը բաւական խոշոր ու պատկառելի կադակերպութիւն է ներկայացնում: Թէ իր դրամական միջոցներով և թէ անդամների թուով:

Զը նայելով դրան, նա ունի բազմաթիւ հակառակորդներ հրէաների միջից: Սոսկելով դրանց մասին, Նորդաու նկատում է, որ դրանցից շատերը հակառակուում են, որովհետև սովորութիւն են դարձրել ամեն բանի հակառակել: Շատերը սիօնիզմի ղեկավարների անձնական թշնամիներն են և աշխատում են զրպարտութեամբ և չարախօսութեամբ խանդարել նրանց: Վերջապէս մնացածածներն էլ հակառակուում են, որովհետև չեն հասկանում սիօնիզմի էութիւնն ու հիմունքները:

Զարմանալին այն է, որ պ. Նորդաու ոչինչ չի ասում

սիօնիզմի ամենագլխաւոր հակառակորդի մասին Դա հրէական լաւագոյն երիտասարդութեան մի մասն է, որը շատ լաւ հասկանում է նոր շարժման էութիւնը, բայց նա չի համակրում մանաւանդ գործունէութեան տակտիկան։ Նա դատապարտում է սիօնիստներին, որ միայն մեծ մեծ ծրագիրներ են կազմում առանց անմիջական օգնութեան հասցնելու թշուառ հրէաներին, որ ամբողջ յոյսը դրել են ապագայի վրայ և ոգևորւում են կարմիր գաղանի—սուլթան Համիդի հետ բանակցութիւններ վարելով, բանակցութիւններ, որոնք, երեւի, վերջ ի վերջոյ ոչ մի գրական հետեանք ունենալու չեն։

Ահա այդ հրէայ երիտասարդներից շատերն էին, որ միացան հայ, ռուս, բուլղար վրացի ուսանողների հետ և բողոքեցին սիօնիստների վերջին համագումարի ժամանակ՝ Համիդին չնորհաւորական հեռագիր ուղարկելու առթիւ։

Ե. Թ.

20) ԲժԿ. Վ. ԱՐԾԻՌՈՒՆԻ, «Թոփախ կամ Բարակացաւ, պատկերազարդ, Թիֆլիս, 1902 թ., դինն է 10 կ.։

Յարգելի հեղինակը մեծ եռանդով շարունակում է հրատարակել իր «Բժշկի Զրոյցները»։ Նրա գրելու ձեւի մասին արդէն քանիցս ասելիք ենք ունեցել խօսելու։ Այս չորրորդ «զրոյցը» վերաբերում է այն սարսափելի ցաւին, որից գլխաւորապէս զոհւում են մարդիկ իրանց ծաղիկ հասակում։

«Եթէ հաշուելու լինենք 20-ից մինչև 40 տարեկան հասակում մեռնողների թիւը, ասում է հեղինակը, կը տեսնենք, որ երեք մեռնողներից մէկը բարակացաւից է»։

Ահա այդ գրքի բովանդակութիւնը.

Թոքախտաւորը.—Թոքախտը վարակիչ հիւանդութիւն է.—Թոքախտի թոյնը.—Զգոյշ եղէք Թոքախտաւորի թէրից, որովհետեւ նրա մէջն է թոյնը.—Ո՞վքեր են հիւանդանում Թոքախտով.—Ի՞նչպէս պէտք է պահպանուել վարակումից.—Ի՞նչպէս պէտք է պահել Թոքախտաւոր ծնողների զաւակներին.—Ի՞նչպէս պէտք է խնամել հիւանդին.—Թոքախտը բուժելի հիւանդութիւն է.—Թոքախտաւորները կարող են ամուսնանալ, թէ ոչ։

Այս համառօտ վերնադիրներից պարզ է, որ հարցը ամեն կողմից լուսաբանուած է և ընթերցողը կարող է ոչ միայն